

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Росица Александрова Пенкова, СУ „Св. Кл. Охридски“

на дисертационен труд за присъждане на научна степен „доктор на науките“

в област на висше образование: 1. Педагогически науки

професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по....

(Методика на обучението по физическо възпитание и спорт - джудо)

Автор: проф. Анжелина Янева-Проконова, д-р

Тема: ОБУЧЕНИЕ ПО ДЖУДО ЧРЕЗ КАТА ЗА РАЗЛИЧНИ ВЪЗРАСТИ

1. Предмет на рецензиране

Със заповед № РД 38-568/02.12.2021 г. на ректора на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ (СУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Обучение по джудо чрез ката за различни възрасти“ за придобиване на научната степен „доктор на науките“ в област на висше образование 1. Педагогически науки; професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по.... (Методика на обучението по физическо възпитание и спорт – джудо). Автор на дисертационния труд е проф. д-р Анжелина Янева-Проконова – катедра „Индивидуални спортове и рекреация“, Департамент по спорт при Софийския университет „Св. Кл. Охридски“.

Представеният от проф. д-р Анжелина Янева-Проконова комплект материали е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на Софийския университет и включва следните документи: 1) автобиография; 2) диплома за висше образование и приложението към нея; 3) диплома за образователна и научна степен „доктор“; 4) дисертационен труд; 5) автореферат на дисертационния труд на български език; 6) отпечатани научни трудове, свързани с дисертационния труд; 7) декларация за авторство; 8) справка за съответствие с минималните национални изисквания за научна степен „доктор на науките“ за съответната научна област. Направена е и справка, която показва липса на плагиатство.

Материалите са представени с необходимата коректност и прецизност.

2. Кратки биографични данни

Проф. д-р Анжелина Янева-Проконова е преподавател в катедра „Индивидуални спортове и рекреация“, Департамент по спорт, Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Завършва висше образование през 1986 г. – Висш институт по физическа култура (НСА) – магистър „учител по ФВС“. През 2009 г. защитава дисертация на тема „Методика за начално обучение по джудо за деца в предучилищна възраст“ и придобива ОНС „доктор“ по 03.05.07. Педагогика на обучението по .. (джудо).

В Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ работи като преподавател по джудо от 1988 г., а в периода от 1992 г. до 2009 г. е главен асистент по джудо и самоотбрана. За доцент по 03.05.07. Педагогика на обучението по .. (бойни изкуства) е избрана през 2010 г. от Висшата атестационна комисия по педагогика. През 2014 г. заема академичната длъжност *професор* на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ по 1.3. Педагогика на обучението по ... (ФВС).

В Софийския университет проф. Янева води лекционни курсове от 2010 г. и досега: *Бойни изкуства, Методика на преподаването по бойни изкуства, История и философия на бойните изкуства от Югоизточна Азия, Превенция на агресията чрез източни бойни изкуства, Физическо възпитание за деца със специални образователни потребности, Методика за развиване на физически качества, Теория и методика на спортната тренировка, Организация на образователния процес.*

В спортната си кариера проф. д-р Анжелина Янева е известен състезател и многократен медалист и шампион по джудо и ски (ски алпийски дисциплини – 1964-1972 г., „Славия“; джудо – 1974 -1979 г. ЦСКА; 1979 – 1984 г. – „Академик“; 1976-1984 г. – национален отбор.

За спортните постижения проф. Янева получава и награди: Спортист на годината по джудо на България (БФД) за годините – 1978 и 1979 г.; Спортист №17 на Бояна – 50 г. Камендел – 1978 г.; Треньор на годината на СУ „Св. Кл. Охридски“ – 2002 и 2006 г.

Професионалната реализация на проф. Янева се свързва с преподавателска и треньорска дейност от 1984 г. и през годините преминава в ДФС "Дунав", Русе (женски профил) – шампиони във всички възрасти, при жените второ м. отборно; ДФС „Искър“ (женски профил); Национален отбор по джудо-жени; Национален отбор по джудо за незрящи към БАХУ; Детска градина „Латинка” - деца от 3 до 7 г. Повече от 30 години (от 1989 г. и досега) проф. Янева е преподавател по джудо и самоотбрана и е треньор на представителния отбор на СУ „Св. Кл. Охридски” – мъже и жени. Посочвам тези факти, защото те са предпоставка да натрупа необходимия опит, който определя научните й търсения и позволява да продължи успешно преподавателската и изследователската си дейност.

Трябва да отбележа и организационните и управленските умения на проф. Янева, които се потвърждават от стриктното изпълнение на функциите на ръководител на катед-

ра „Индивидуални спортове и рекреация“ (2001-2009 г.) и директор на Департамента по спорт при СУ „Св. Кл. Охридски“ (2009-2017 г.).

Проф. Янева се утвърждава като учен с със значими теоретични и практически приноси в различните научни форуми, в които тя участва – 51 научни конференции, от които 11 в чужбина. Своя професионален опит предава като научен ръководител на докторанти, от които 10 вече успешно са защитили дисертации. Значима е и публикационната ѝ дейност: монографии и книги – 4 бр., учебници и ръководства – 3 бр., статии в списания и в сборници – 102 бр.

Свидетелство за признанието на качествата на проф. Янева от научната общност са и ногобройните участия с рецензии и становища в 69 научни журита, в които 16 пъти като председател.

Обемна е редакторската и съставителската ѝ дейност с многобройни рецензии и предговори на монографии, книги, статии, проекти и пр.

Важна е работата ѝ, свързана с продължаващата квалификация на учителите по ФВС, участието ѝ в комисии за присъждане на ПКС, рецензирането на професионалните им проекти.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

В българската образователна политика все по-определено се очертава грижата за спортната подготовка на децата и учениците в нашата страна. Стремехът е не само да се преодоляват някои проблеми в обучението по физическо възпитание и спорт, но и да се търсят нови възможности на извънкласните и извънучилищните дейности. Взаимодействието между основните образователни субекти (учители, ученици, родители), както и между образователни институции, спортни клубове, центрове и пр. създава благоприятна среда за повишаване на двигателната активност на младите хора. Вече повече от всякога има консенсус между семейство и училище по въпросите за спортуването на децата и учениците. За да се отговори на образователните и социалните потребности, все по-определено нараства интересът на изследователите към тази проблематика.

Авторката на настоящия дисертационен труд умее да изтъкне актуалността на проблема и необходимостта от решаването му. Идеята на изследователката е да използва възможностите на един популярен спорт джудо, който в последно време, както самата тя изтъква в увода, „от спорт само за състезатели, започва своето развитие и като масов спорт и бойно изкуство“ (с. 13). Така с разработването на дисертационния труд се отгова-

ря на необходимостта да се създаде методика за обучение по джудо чрез ката на ученици в различна възраст, както и на всички, които се интересуват от този спорт. По обхват и дълбоченост трудът надхвърля конкретно методическата рамка и се откроява като цялостно научно изследване на джудо като спорт и бойно изкуство в неговия многоаспектен план.

4. Познаване на проблема

Професор Анжелина Янева съчетава дълбоко осмисления прочит на теоретичната литература по проблема със стремежа си да осъществи качествена изследователска дейност, като предлага иновативен научен продукт. Направеният теоретичен анализ и представената философия на бойните изкуства са индикация за последователно търсене на солидна научна основа и за разгръщане на научна логика, която е намерила адекватно отражение в структурата на дисертационния труд. Като обективно представя същността на понятията и термините в бойните изкуства, с които оперира, професор Янева изразява и своето лично отношение. Самостоятелната позиция личи, когато тя умело се ориентира в общите основи на подготовката в джудо, както и сред различните видове техники и класификации, за да аргументира своята гледна точка за спортно-техническата подготовка чрез ката.

5. Методика на изследването

Теоретичната компетентност на авторката ѝ е позволила да разгърне и добре да обоснове замисъла на своето изследване още в уводната част. Обектът, предметът, целта, задачите, хипотезата са ясно и точно определени, не остават отделен конструктор, а се схващат като единна логическа цялост. Всяка изследователска задача се свързва с конкретни методи и процедури: теоретичен анализ, педагогическо наблюдение, метод на експертна оценка, анкетиране, тестиране, апробиране на модели на обучение, математико-статистически методи. Като се разчита и на личния опит на авторката, очакванията са свързани с постигане на по-високи резултати в спортно-технически и психолого-педагогически аспект.

Ефективността на предлаганите модели на обучение по джудо чрез ката за различни възрасти се апробират, хипотезата се доказва чрез прилагане на статистически методи. Така избраната методика на изследване позволява да се постигне поставената цел и да се получи адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В труда е налице задълбочена теоретична основа, разработена в първа глава. Акцентът е поставен върху същността на бойните изкуства, като се конкретизира с оглед на различните видове и съществуващите класификации. Обръща се внимание на историята и развитието на джудо, като се изтъкват възможностите на джудо, което да се практикува от всички. Интерпретацията на философията на бойните изкуства създава методологическата основа, на която се разгръща идеята за възпитателния ефект от заниманията с джудо. Анализира се въпросът за мотивацията като ориентир към интелектуалния и емоционалния резултат от спортуването. С представените факти и направените анализи авторката демонстрира високо равнище на професионална осведоменост и компетентност.

Теоретичните основи на труда се разширяват във втора глава при представяне на методологичните аспекти на бойните изкуства. Авторката умее да синтезира особеностите в подготовката по бойни изкуства, за да изведе на преден план методиката на обучение по джудо. Въз основа на анализ на нормативни документи и на емпирични данни се представят актуални въпроси, свързани с подготовката и мнението на треньорските кадри по джудо.

Резултати от изследвания в практиката дават основание на авторката да представи в тази глава и психолого-педагогическата страна на разглеждания проблем. Подбират се средства за превенция на агресията и се доказват възможностите на заниманията с джудо за предотвратяване на конфликтни ситуации. Правят се важни изводи за начините на преподаване на източните бойни изкуства на деца, които проявяват агресия. Застъпва се тезата, че „тренировката по бойни изкуства винаги предполага индивидуален многостепенен подход” (с134). Чрез нея се изгражда „в много по-голяма степен ума, отколкото тялото, в резултат на което човек постига нужния баланс, необходим за изграждането на личност с възвишена ценностна система” (с.136). В този смисъл се обобщават и емпиричните данни от изследвания на студенти за това, че „джудо редуцира проявите на агресия у децата и у всички, избрали джудо за свой път като цяло” (с.138). Прави впечатление прецизността, с която се представят количествените данни чрез диаграми.

В трета глава акцентът се поставя върху методическите аспекти на проблема, който се поставя в контекста на различни модели на обучение. Анализират се специални техники, които се използват в джудо. Обръща се внимание на техническите възможности на джудисти. Съпоставят се Кю системи по света и в България. Така коректно осъществените изследвания стават солидна основа, върху която авторката създава три нови модела на обучение по джудо за различни възрасти: от 4 до 7 години; от 7 до 10 години и за възраст

над 10 години, които са авторски и категорично може да бъдат определени като научен принос в методиката на обучението по джудо.

В края на тази глава се прави сравнителен анализ на техниките в различните модели за трите възрасти. Дават се препоръки за организация и провеждане на изпитите. Особено ценни за практиката са изводите и препоръките, които авторката прави в края на дисертационния труд

Подбраният инструментариум е разнообразен и съответства на замисъла на изследването. Анализът и графичното представяне на данните се възприемат като основателни за по-нататъшното приложение на моделите и на основните стъпки в тях.

Интерпретирането на данните от изследването оставя впечатление за дълбочина на анализа, за коректно и точно изказване на твърдения и заключения. Авторката не е допускала априорност и е направила изводите и заключенията си само на базата на конкретно събраната информация.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Научните приноси на дисертационния труд са безспорни. В теоретичен план те се свързват със систематизирането на историческия опит и възможностите на джудо като спорт и бойно изкуство. За първи път се концептуализира обучението по джудо чрез ката за различни възрасти. Определени са възрастови групи и са разпределени техниките и изискванията, съобразно възрастовите особености, Иновативни са моделите за подготовка на деца до 7-годишна възраст и до 10-годишна възраст, както и за възрастова граница – над 10 години, чрез които може да се усъвършенства подготовката по джудо за начинаещи и напреднали. Тяхната практическа значимост се определя от възможността те да се използват при съставяне и усъвършенстване на учебни програми и методически препоръки.

Постигнатите резултати са принос в методиката на обучение по джудо за всички възрасти. Те дават основание и за усъвършенстване на училищната и извънучилищната практика по физическо възпитание и спорт.

В този смисъл напълно приемам твърдението на авторката, че „настоящото изследването има теоретичен и научно-приложен принос за методиката на обучение по джудо за начинаещи и напреднали джудисти във всички възрасти, както и за обогатяване на методиката на физическото възпитание и въвеждането му в извънучилищните форми на обучение” (с. 290).

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Пряко свързани с изследването, представено в дисертационния труд, са 19 публикации, от които 6 са самостоятелни, а 13 са в съавторство.

В публикациите се отразяват резултати на дисертацията, като се засягат въпроси, свързани с обучението по джудо на деца на възраст от 4 до 7 години и от 7 до 10 години.

Особено място в публикациите заемат изследванията сред студентите. Акцент се поставя върху физическото развитие и дееспособността на младите хора, спортуващи джудо. Прави се диагностика и се определят критерии за оценка на възможностите на студентите, обучавани по джудо.

Особено голяма внимание авторката отделя на възможностите на обучението по джудо за превенция на агресивните прояви у студентите. Представят се резултати от емпирични изследвания на нивата на агресивната реакция „обида”, на нивата на агресивна раздразнителност, на косвена агресия на студенти, спортуващи джудо, като се сравняват със студенти, занимаващи се с други видове спорт.

В представените публикации проличава широкообхватният изследователски интерес на авторката към спорта джудо. Разглеждат се възможности за подготовка на професионалисти, проучва се самооценката на джудисти за теоретичните им познания. Изследват се разрешените техники в състезанието по джудо. Прави се сравнителен анализ на класиранията в световните първенства и олимпийските игри по джудо.

Публикуваните изследвания по темата още веднъж доказват дългогодишния опит на авторката, свързан с джудо като спорт и бойно изкуство.

9. Лично участие на авторката

Формулираните приноси и получените резултати са лична заслуга на авторката на дисертационния труд.

10. Автореферат

Авторефератът е разработен според изискванията, отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

11. Лични впечатления

Изразявам възхищение от обемната и прецизна научноизследователска работа, осъществена от проф. д-р Анжелина Янева, както и от изключително прегледния начин на представяне на дисертационния труд.

12. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Резултатите може да послужат за вземане на управленски решения в средното образование и за обновяване на държавните образователни изисквания и учебните програми по ФВС.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ „Св. Кл. Охридски“.

Дисертационният труд показва, че дисертантката проф. д-р Анжелина Янева притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научната специалност *Методика на обучението по физическо възпитание и спорт – джудо*, като демонстрира изследователски възможности за постигане на значими научни резултати.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди научната степен „доктор на науките“** на проф. д-р Анжелина Янева-Проконова в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по физическо възпитание и спорт – джудо).

16.12.2021 г.

Рецензент:

проф. дпн Росица Пенкова